

УДК 021.6:061.3(410)

ЗІБРАННЯ ПІД "ПАРАСОЛЬКОЮ" БРИТАНСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ

*Тетяна Ярошенко,
директор Наукової бібліотеки
Національного університету
"Києво-Могилянська академія"*

З 30 червня до 3 липня цього року у М.Манчестері (Велика Британія) відбулася Конференція Бібліотечної Асоціації Сполученого Королівства "UmbrelLA 5" (аббревіатура в перекладі означає "парасолька", цей символ влучно використаний на всіх матеріалах Конференції).

У роботі Конференції взяли участь 1123 делегати — фахівці бібліотечного та інформаційного сектора, більшість з Великої Британії, а також представники США, Канади, Туреччини, Індонезії, Німеччини, Іспанії та ін. Мабуть, уперше в роботі Конференції взяли участь представники з України: Валентина Пашкова — президент Української бібліотечної асоціації, Світлана Васильченко — менеджер інформаційних проектів Британської Ради в Україні та авторка цієї статті.

Унікальну можливість участі у професійному зібранні наших закордонних колег надала нам Британська Рада в Україні, яка вже не перший рік активно опікується бібліотеками в Україні, їх професійним розвитком та входженням до світового інформаційного суспільства.

Перш за все нам було корисно ознайомитися з діяльністю власне Бібліотечної Асоціації Великої Британії — найстарішої та найбільшої серед існуючих бібліотечних асоціацій, напрямками та методами її роботи в цілому та окремих професійних груп, продуктами та сервісом, засобами впливу на розвиток бібліотечно-інформаційної справи в країні. Впевнена, що британський досвід є надзвичайно корисним для професійної спілки бібліотекарів нашої країни, яка молодша за британську "всього" на 108 років... Бібліотечну Асоціацію Сполученого Королівства створено в 1877 році і вона стала однією з організацій-засновників Міжнародної Федерації бібліотечних асоціацій — IFLA. Королівською Хартією 1898 року Асоціації надано привілей присвоювати статус "Почесний бібліотекар" і "Почесний член Бібліотечної Асоціації" тим своїм членам, які відповідають суворим освітнім і професійним вимогам.

Сьогодні Асоціація налічує понад 25 тисяч членів, які працюють в усіх сферах діяльності суспільства, починаючи від бібліотек, передусім публічних, а також у бізнесі та промисловості, освіті, державних органах, секторі охорони здоров'я та ін. Причому, членами Асоціації є не лише громадяни Великої Британії, близько 100 країн мають членство у спілці. За категоріями членство в Асоціації поділяється так: для громадян Сполученого Королівства — стипендіати, почесні члени, звичайні члени, асоційовані члени, підтримуючі особи; для зарубіжних громадян — стипендіати, почесні члени, звичайні члени; для установ — установи-члени, корпоративні партнери.

Головною метою Асоціації є сприяння в досягненні її членами найвищих професійних стандартів та забезпечення користувачів високоякісними бібліотечно-інформаційними

послугами. Адже саме бібліотеки є фундаментом для підтримки і зміцнення демократії, культури, економіки та цивілізації в цілому.

Асоціацію очолює демократично обрана Рада на чолі з президентом. Робота Асоціації проходить у 22 професійних групах, а також у регіональних відділеннях Асоціації.

Асоціація проводить від імені бібліотечної громадськості та користувачів бібліотек лоббування в державних та інших владних структурах питань, пов'язаних із бібліотечним сервісом у галузях освіти, навчання, соціального захисту тощо. Асоціація також є провідною в загальнодержавних акціях, таких, як Національний Рік Читання. Безумовно Асоціація має вплив на зміст наукових досліджень та освіти в галузі бібліотечної справи не лише через власну діяльність, а й, наприклад, акредитує фахові курси в навчальних закладах, які пропонують бібліотечну освіту або співфінансуючи дослідницькі проекти.

Асоціація співпрацює з іншими британськими асоціаціями інформаційно-бібліотечного спрямування. Перш за все це Інститут Науковців з інформації (Institute of Information Scientists — IIS), який є також професійною асоціацією для фахівців у галузі інформації (на Конференції йшлося, зокрема, про об'єднання зусиль цих двох найважливіших професійних спілок, оголошено спільний документ "Наше професійне майбутнє", створена об'єднана Група з уніфікації планування). Ім'я другої важливої Асоціації — ASLIB — Асоціації Інформаційного менеджменту — вже добре відоме бібліотекарям України, адже цією Асоціацією за сприяння Міжнародного фонду "Відродження" вже проведено кілька семінарів ("Проблеми автоматизації бібліотек", жовтень 1995 р., НаУКМА, Київ; "Бібліотечний менеджмент", вересень 1996 р., ЦМБ ім. Лесі Українки, Київ), і безумовно всім відомі видання цієї Асоціації, найбільш популярні з яких перекладені українською мовою та видані Британською Радою в Україні.

Я раджу вам "відвідати" веб-сайт Бібліотечної Асоціації Великої Британії — <http://www.la-hg.org.uk> — насичений змістовно та чудово оформлений — якщо ви захочете дізнатися про Асоціацію більше.

Повертаючись до Конференції: дещо про організацію. Конференція проходила в Центрі Університету науки та технологій Манчестера, зручному й комфортному, спеціально пристосованому для проведення великих конференцій. Реєстрація зайняла не більше 5 хвилин (здавалося кілька-годинне чекання під кримським сонечком на подібній конференції, яка відбувається щороку у нас), під час реєстрації нам люб'язно дали відповіді на всі наші запитання, яких було не дуже багато, адже брошурка з програмою Конференції надавала вичерпну інформацію, починаючи з плану кампусу (університетського містечка) та вказуванням місця розташування всіх корпусів і приміщень у них, інформації про "розрізнення" учасників за кольорами бейджів, детальної інформації про те, де, як і коли можна поспілкуватися, пообідати, повечеряти або просто випити кави, де розміщені готелі й коли розрахунковий час у кожному з них, де і як можна паркувати машини чи отримати медичну допомогу, повний перелік "соціальних" подій тощо — і до переліку всіх заходів Конференції з зазначенням місця, часу та короткої анотації про зміст — презентації чи семінару або виступу. У пакеті документів ми отримали також список учасників, запрошення на окремі події Конференції та деякі рекламні матеріали.

Офіційному відкриттю Конференції передували перед-конференційні заходи, оголошені також у програмі та доступні для участі протягом дня 30 червня і зранку 1 липня — засідання комітетів чи груп Асоціації, презентації продуктів та сервісу фірм, які брали участь у Конференції (нові сервіси передплатної агенції EBSCO, доступні в Internet бази даних OVID Technologies Ltd (відома медичним бібліотекам фірма)/ презентація нових он-лайнових видань з мистецтва відомого видавництва Macmillan Reference, представлення нових електронних продуктів та сервісу Blackwell, куди входить навігація з електронних журналів та веб-інтерфейс для управління комплектуванням і колекціями тощо. Цього ж дня ввечері нас запросив президент Асоціації на прийом, який влаштували в мерії міста спеціально для іноземних делегатів і почесних гостей Конференції.

1 липня о 16.30 власне відбулося офіційне відкриття Конференції. Після зовсім лаконічного — до 3 хвилин привітання президент Асоціації пані Верна Тейлор надала слово для урочистого відкриття Конференції Крісу Сміту, державному секретарю Департаменту культури, засобів масової інформації та спорту. Це був єдиний виступ цього дня, що спочатку трохи пригломшило нас, як і те, що президент обмежилася лише короткою промовою. З іншого боку, це безумовно важлива акція для всього суспільства, і те, що офіційно відкрив Конференцію з вступним словом державний службовець високого рангу — це увага і повага країни до бібліотечної професії та розуміння її важливості в сучасному інформаційному суспільстві. Виступ пана Сміта був позбавлений високих слів про все і ні про що, "про стан і перспективи...", делегати уважно слухали досить яскраве і поважне привітання бібліотекарям та бібліотечній професії, в якому ще раз підкреслювалась особлива місія бібліотек у сучасному світі, важливість професійного спілкування та професійного гуртування для якомога кращого забезпечення інформаційних потреб суспільства та кожного окремого громадянина. Того ж дня з 18.30 розпочалася професійна програма, що тривала протягом наступних двох днів.

Хочу відзначити, що за формою проведення Конференція не зовсім звична, порівняно з нашими зібраннями, коли відкриття — це обов'язкове слово всіх важливих персон, а закриття — ще одна можливість почути тих самих, де на кожному з засідань — від пленарного до секційного — з ранку до вечора учасникам пропонується вислухати достатню кількість доповідей чи повідомлень (у залежності від регламенту виступу та терпіння слухача), коли на запитання або висловлення своєї точки зору майже немає часу...

Робота британської Конференції проходила у 22 секціях:

- Професійний розвиток
- Каталогівання та індексування
- Обслуговування читачів місцевої громади
- Інформаційне обслуговування
- Міжнародне співробітництво
- Група Інституту наукової інформації
- Група корпоративних членів
- Урядові бібліотеки
- Публічні бібліотеки
- Шкільні бібліотеки
- Медичні бібліотеки
- Тюремні бібліотеки
- Промислові та комерційні бібліотеки
- Університетські та дослідницькі бібліотеки
- Вища освіта та Коледжі майбутнього
- Філії та мобільні бібліотеки
- Раритетні видання
- Історія бібліотек
- Мультимедіа-інформація та технології
- Бібліотечна освіта, підвищення кваліфікації

- Освіта бібліотекарів
- Реклама та зв'язки з громадськістю

Кожна з груп мала, як правило, декілька окремих засідань, або об'єднувалась для засідань з іншою секцією. Наприклад, спільне засідання секцій медичних бібліотек і мультимедіа-технологій, секцій інформаційного обслуговування та промислових і комерційних бібліотек тощо — в залежності від запланованої доповіді.

Кожне засідання секції займало півтори години, на ньому заслуховувалася лише одна або зрідка 2 доповіді загальною тривалістю до 1 години, решта часу — запитання, відповіді, обговорення тощо. Таким чином, загальна кількість доповідей на Конференції — близько 100, які представили найбільш відомі та авторитетні в різних галузях бібліотечної та інформаційної справи професіонали. Переваги такої форми очевидні: фокусування уваги лише навколо однієї проблемної теми, достатній час для кожного доповідача для презентації та можливості запитань і обговорення для слухачів, відсутність "слабких" або другорядних повідомлень, можливість вибору найбільш корисних для кожного з делегатів секцій і відсутність "випадкових" на секції тощо. На всіх секціях, які ми обирали для себе, не було жодного випадку, коли хтось із слухачів вийшов з аудиторії посеред виступу або неуважно слухав виступаючого. Найменша кількість присутніх на секції, яку спостерігала одна з нас, — 3 делегати (!), але секція (це був спеціальний семінар з проблем лоббіювання Секції з паблісіті та зв'язків з громадськістю) відбулася не менш успішно ніж ті, де було 50—70 учасників.

Протягом дня відбувалося 5 секцій — з 9.30 до 18.30 (причому, значного зменшення делегатів на вечірніх засіданнях не спостерігалось).

І нарешті головне — професійна програма Конференції. Як ви розумієте, вона була насиченою та різноаспектною, про що вже свідчить перелік секцій (груп). Ще раз дозволю собі зауважити, що ключові доповіді були досить конкретними, присвяченими лише одній темі, проекту тощо, або ж тотожним проблемам, отже, позбавленими зайвих роздумів. Тематичне різнобарв'я професійної програми — від проблем менеджменту знань та розвитку цифрових бібліотек до цензури в Internet та проблем продажу раритетних видань.

Загальне враження від доповідей. Безумовно позитивним моментом у бібліотечній галузі Сполученого Королівства є об'єднання зусиль різних бібліотек для виконання спільних проектів, спільного використання ресурсів. З фахової періодики ви, напевно, знаєте про такі загальні об'єднання, як Консорціум університетських Бібліотек (Consortium of University Research Libraries — CURL), Консорціум публічних бібліотек — EARL, або об'єднання бібліотек одного регіону, як наприклад, M25 — Консорціум бібліотек вищих навчальних закладів (125 бібліотек з 38 університетів, які географічно об'єднані автошляхом M25 в окрузі Лондона) та ін. У програмі Конференції були практично відсутні доповіді, які б висвітлювали діяльність окремої бібліотеки. Об'єднання бібліотек та спільні проекти — цей шлях, як свідчить* практика наших британських колег, — є найбільш ефективним в будь-якому аспекті бібліотечної діяльності, передусім у спільному створенні та використанні інформаційних ресурсів.

Зупинюсь лише на деяких доповідях, які, на мій погляд, були найбільш цікавими. Про проект Гібридної Бібліотеки майбутнього (HyLife — Hybrid Library of the Future) та "гнучкі" моделі навчання йшлося у виступі Катерін Едвардс (Університет Нортумбрії в Ньюкаслі, викладач Департаменту Інформаційного та Бібліотечного Менеджменту) та Петера Винні (Метрополітен Університет у Манчестері). Доповідь було присвячено етапам розвитку цього проекту та перевагам, які отримали всі учасники, а серед них 6 університетських бібліотек, які створили спільний веб-орієнтований інтерфейс до об'єднаних ресурсів. Кожна з бібліотек-учасниць проекту

надає для спільного користування свої зручні та прості в користуванні інформаційні ресурси, залежно від профілю бібліотеки. Серед численних переваг, і на цьому наголошували доповідачі, в першу чергу зручність для користувача — зосередження уваги на потребах користувача тепер і в майбутньому, повага до користувача. Це правило номер один для всіх бібліотек, і цьому підпорядкована вся система бібліотечного сервісу.

Дещо про не зовсім звичний для нас термін "гібридна бібліотека", що означає інтеграцію традиційних бібліотечних послуг та функцій з широким діапазоном нових технологій, продуктів та послуг у добре організовану і всім доступну гібридну бібліотеку. Деякі фахівці стверджують, що гібридні бібліотеки — це перехідний стан бібліотек, фонди яких не можуть складатися ані винятково з друкованих, ані із суто цифрових матеріалів (К.Расбрідж), інші переконані, що це не складна перехідна фаза від звичайної до цифрової бібліотеки, а цілісна самодостатня модель, яку можна успішно розробляти й вдосконалювати (Пінфілд та ін.). Це, звичайно, досить коротко на цю тему, якій були присвячені доповіді на Конференції та інші проекти британських бібліотек — AGORA — створення інфраструктури, Builder — Бірмінгемський університет, Headline — бібліотека економіки та бізнесу, Malibu — бібліотека гуманітарних наук. Певним чином зніціювала появу цих проектів широковідома програма "Електронна Бібліотека — eLib", що діє у Сполученому Королівстві з 1993 року (детальніше про цю програму — в інформаційних пакетах Британської Ради в Україні).

*Зліва направо:
Тетяна Ярошенко, Верна Тейлор, Валентина Пащикова*

Зупинюсь на деяких інших доповідях.

Пані Крістін Томас, яка очолює відділ слов'янських та східноєвропейських колекцій Британської Бібліотеки (ступінь доктора філософії з російської літератури здобула в Університеті Манчестера), представила досить цікаву доповідь "Співпраця з бібліотеками Росії" на секції міжнародних зв'язків. Доповідь побудовано на власному досвіді п.Томас, яка з 1990 року відвідувала різні бібліотеки в Росії — від Всеросійської державної бібліотеки іноземної літератури ім.Рудоміно до Бібліотеки Томського університету, а отже, зробила спробу порівняти зміни, що відбулися в бібліотеках Росії, та оцінити їх ефективність. Хочу відзначити позитивний настрій доповідачки до стану справ бібліотек у наших сусідів, хоча інколи її оцінки були дещо гіперболізовані, деякі викликали неадекватну, на наш погляд, реакцію у слухачів (а це були, як правило, бібліотекарі відділів слов'янських колекцій різних бібліотек). Наприклад, сміхом було зустрінuto повідомлення про роботу росіян у галузі створення формату RUSMARC (хоча цей напрям затверджено, як відомо, ІФЛА). Хочу звернути вашу увагу на цікаве видання, про яке йшлося в

довіді — журнал "Solanus": міжнародний журнал російських і східноєвропейських студій з бібліографії, бібліотечного кознавства та видавничої справи, який видає Школа слов'янських і східноєвропейських студій Університету Лондона (<http://www.ssees.ac.uk/solanus/>) в якому є корисні для всіх нас матеріали.

Про цікавий проект "BBC Libraries Project" йшлося в доповіді "Проект БіБіСі — сприяння постійному (lifelong) навчанню" п.Дженні Чепмен та п. Фіони О'Брайєн. Це спільний проект Бібліотечної Асоціації та відомої телерадіокомпанії БіБіСі в напрямі сприяння освіті та навчанню із залученням бібліотечних ресурсів та використанням ЗМІ.

"Розвиток цифрових бібліотек: вони не можуть працювати без людей" — таку назву мала доповідь Ендрю МакДональда — керівника Комітету академічних і дослідницьких бібліотек Бібліотечної Асоціації. У доповіді розглянуто різні аспекти взаємовпливу "людського фактора" — сучасного бібліотекаря та сучасної цифрової бібліотеки, проблеми ефективності діяльності сучасної бібліотеки та особливу роль бібліотекаря, його нові знання та вміння. Висновок, до якого прагнув автор доповіді, відображено у його назві.

*Біля стенду Британської Ради.
Зліва направо: Тетяна Ярошенко, Світлана Васильченко,
Валентина Пащикова*

Кілька доповідей було присвячено проектам Європейського Союзу для бібліотек:

"Поточні гранти Євросоюзу: фінансові можливості для бібліотек" (п.Розалінд Джонсон, Бібліотечна та Інформаційна Комісія Ради Європи, до цього працювала в Британській Бібліотеці) та "Дослідження участі в бібліотечних проектах Євросоюзу" (п.Зоя Кларк, Центр досліджень бібліотечного та інформаційного менеджменту Манчестерського Метрополітен Університету). Ці дві доповіді представили досить розгорнуту картину можливостей отримання фінансової підтримки для бібліотек від Ради Європи, починаючи від загального огляду діяльності Ради Європи та окремих програм з культури, інформаційного суспільства, освіти та навчання, де знайти інформацію про програми та як одержати гранти, які проекти тепер діють — до розгляду конкретних проектів для бібліотек Великої Британії, що фінансуються Радою Європи — Eclipse, Camille, Equinox. Досить детально розглядалися можливості участі в 5-й Базовій Програмі "Технології Інформаційного Суспільства" — IST Programme, що діє з 1998 до 2002 року. Ця Програма об'єднала та розширила існуючі раніше програми, що, можливо, відомі вам — ACTS, Esprit та Telematics Application Programme (охоплюючи Telematics for Libraries). Цю Програму часто називають Програмою інформаційного суспільства, дружньою до користувача. У ній немає окремої програми спеціальної підтримки бібліотек, але можливості для участі бібліотек, музеїв, архівів передбачені в

галузях створення електронних, а також мультимедіа-ресурсів, доступу до наукового та культурного доробку, цифрового збереження культурного спадку тощо.

Звичайно, на участь у цих програмах українським бібліотекам поки що розраховувати рано. Проте вже відомі деякі проекти, фінансовані Радою Європи і у нас, і у наших колег з Росії, коли основним партнером виступатиме бібліотека з однієї з країн, що входять до Євросоюзу. Для тих, хто хоче більш детально ознайомитися з програмами — кілька адрес Internet:

- Загальна інформація: <http://www.europa.eu.int/>
- Програми Інформаційного Суспільства: <http://www.echo.lu/>
- EBLIDA (для сектора бібліотечно-інформаційної справи Європи) <http://www.eblida.org/funding/finding.htm>
- Фінансові можливості: <http://www.la-hq.org.uk>

Значна кількість доповідей на різних секціях була присвячена електронним виданням, зокрема, електронним журналам: "Загальний огляд електронних журналів" (доктор Гейзел Вудвард, директор бібліотеки Університету Кренфілд), "Нові шляхи для доступу до електронних журналів" (Пауль Харвуд, Директор Swets UK). Обговорювались питання, пов'язані зі створенням, розповсюдженням та використанням електронних журналів, відповідними перевагами та недоліками, взаємозв'язками "автор — читач", "видавництво — бібліотека" тощо, проблемами менеджменту електронних публікацій, необхідністю нових знань для бібліотекаря, технічними питаннями створення єдиних пошукових систем для електронних журналів різних видавництв тощо. Цей досвід був корисний для нас, адже в Україні діє проект передплати електронних журналів видавництва Springer, координатором якого є наша бібліотека. До проекту приєдналося близько 100 бібліотек України, створивши Консорціум бібліотек-передплатників електронних журналів. Наприкінці вересня для всіх учасників проекту було

проведено Міжнародний семінар "Електронні журнали — бібліотекам України", в якому серед інших доповідачів взяли участь наші британські колеги — Вірджинія Кано, викладач Центру інформаційних досліджень Коледжу Королеви Маргарет, та Енн Ліз, бібліотечний службовець Кінгз Коледжу Лондона, працівник проекту MALIBU, яких запросила Британська Рада в Україні, користуючись контактами на Конференції.

Під час роботи Конференції працювала виставка, де були представлені різні видавництва, книготорговельні організації, фірми-виробники програмного забезпечення, бібліотеки, партнерські організації: Blakwell's, Bowker Saur, British Council, British Medical Association Library, Cairns Ltd., Carel Press, Cedric Chivers, Chadwyck Healey Ltd., Dawson, Earl Consortium, EBSCO, Europa Publications, Fenwood System, Grant & Gultor, Information Access Company, Library and Information Commission, Macmillan Reference, OVID Technologies Ltd., Talking Technologies 2000 Ltd. та ін. (всього 54 стенди).

Безумовно, досить складно вмістити в невеличку статтю всі враження, отримані нами під час Конференції, повідомити про нові контакти чи можливі проекти. Сподіваюсь, що наша участь у Конференції сприятиме новим важливим професійним зв'язкам між бібліотекарями України та нашими колегами з Великої Британії. І дуже важливою ланкою у цьому є діяльність Британської Ради в Україні, що через семінари, фокусні групи, інформаційні пакети чи окремі публікації знайомить нас з досвідом британських бібліотек і сприяє нашим контактам. Докладнішу інформацію про Британську Раду в Україні можна отримати у мережі Internet за адресою <http://www.bc.kiev.ua>. Контактна особа — Світлана Васильченко, менеджер інформаційних проектів Британської Ради в Україні. Звертатися за адресою: 01004, Київ, Бесарабська пл., 9/1, тел.: (044) 247 7235, адреса електронної пошти: Svetlana.Vasilchenko@bc.kiev.ua

УДК 002.2:311] (477)

ПОТОЧНА СТАТИСТИКА ДРУКУ

Тетяна Броніцька,
завідувач відділу
аналізу інформації та
державної статистики
Книжкової
палати України

З початку року до Книжкової палати України надійшли обов'язкові примірники видань 1999 року в кількості:

Книги і брошури (крім авторефератів)	4068 назв
Автореферати	3192 назви
Журнали	1039 назв
Газети	2406 назв
Образотворчі видання	155 назв
Нотні видання	33 назви
Картографічні видання	54 назви
Книги шрифтом Брайля	50 назв
Журнали шрифтом Брайля	2 назви

Книги і брошури розподіляють за тематичними розділами:

Тематичні розділи	К-сть книг і брошур, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Суспільно-політичні науки	1082	3363,4
Природничі науки	245	227,5
Технічні науки	537	• 827,0
Сільськогосподарські науки	125	343,4
Медичні науки, охорона здоров'я	232	685,8
Фізична культура і спорт	27	93,9
Освіта, культура	842	6687,9
Преса, книгознавство, поліграфія	27	15,3
Філологічні науки	241	552,0
Художня література	533	1170,6
Дитяча література	ПО	638,1
Мистецтвознавство	54	35,5
Література універсального змісту	13	35,9
Всього	4068	14676,3